

Волосатих О. Ю.

З ІСТОРІЇ МУЗИЧНО-ДРАМАТИЧНОГО ТЕАТРУ ПРАВОБЕРЕЖНОЇ УКРАЇНИ ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ СТОЛІТТЯ

На сучасному етапі розвитку музично-історичної науки в Україні цілком очевидно, що усталені концепції багатьох періодів історії вітчизняної культури потребують суттєвого переосмислення. Одним із таких хронологічних відтинків, які тривалий час очікували на своє належне дослідження й адекватне висвітлення в науковій літературі, є перша половина ХІХ ст. Актуальним є визначення регіональних відмінностей розвитку культури в Україні, оскільки її Правобережжя, до кінця ХVІІІ ст. перебуваючи у складі Речі Посполитої, безпосередньо інтегрувалося у художнє життя Центральної, а опосередковано – і Західної Європи. Мета цієї невеликої розвідки – відтворити, принаймні частково, панораму музично-театрального життя Правобережної України першої половини ХІХ століття.

Театральне мистецтво України в цей час підносилось на якісно новий рівень розвитку, але природно, що й на ньому не могла не позначитися вкрай складна й неоднозначна соціально-політична і культурна ситуація. Так зокрема, спричинені повстанням 1830–1831 років активні антипольські заходи виявилися у сфері театру як вимога обов'язкового виконання російських творів, як посилення та централізація контролю за діяльністю театральних колективів, як упровадження жорсткіших цензурних вимог тощо¹. Створювані надалі за державної підтримки нові театральні установи (зокрема, постійний театр у Києві, спроби організувати який датовані 1834 і 1842 роками), за задумом місцевої адміністрації, яка активно опікувалася ними, мали стати активними чинниками русифікації населення².

Однією з провідних форм побутування драматичного й музично-драматичного мистецтва у перших десятиліттях ХІХ ст. була діяльність невеликих пересувних антреприз, які виступали з виставами у пристосованих приміщеннях, а за наявності спеціальних театральних будівель тимчасово орендували їх³. Згодом практика дещо

---

¹ [Отношение Министра внутренних дел от 26 октября 1845 г.]; [Предписание цензурной экспедиции III отделения ... Киевскому, Волынскому и Подольскому Генерал-губернатору. 12 октября 1846.] // Переписка с министром внутренних дел, Киевским, Подольским и Волынским гражданскими губернаторами и др. о выдаче разрешений на постановку спектаклей содержателям театральных трупп, списки польских пьес, разрешенных цензурой к постановке. 26 октября 1845 – 4 января 1849. – Центральный державный историчный архив (далі – ЦДІА) України м. Київ. – Ф. 442. – Оп. 1. – Од. зб. 6208. – Арк. 1–3; 60.

² Дело о киевском театральном доме и учреждении театральной дирекции. 10 мая 1835 – 30 августа 1843. – ЦДІА України м. Київ. – Ф. 442. – Оп. 63. – Од. зб. 251., ч. II. – Арк. 1–239.

³ Серед директорів пересувних антреприз, які працювали на теренах Правобережної України досліджуваного періоду, слід назвати Генрика Квасьневського, Антоні Жмійовського, Яна Непомучена Камінського, Северина Малиновського, Александра Ленкавського, Ієроніма Камінського, Яна Мілевського, Антоні та Констанцію Шитлерів, Войцеха та Пауліну Зелінських, Івана Штейна, Людвіка Млотковського, Петра Рекановського, Леонарда Слободзінського, Вільгельма Себастьяна та Юлію Піллік, Яна та Антоні Фелінських, Вільгельма фон Шмідкоффа. Багато з цих імен до останнього часу були практично невідомі у вітчизняній історії театру і встановити їх вдалося завдяки дослідженню та аналізу архівних документів.

змінилася – трупа, зазвичай, базувалася у великому місті (Києві, Житомирі, Кам'янці-Подільському), відвідуючи зі своїми виставами менші населені пункти. Невеликі пересувні колективи були цілком залежними від смаків і симпатій глядачів і тому намагалися жанрово урізноманітнити свій репертуар. Та ж сама трупа виконувала як власне драматичні твори, так і комедії з музичними номерами, водевілі, опери (серйозні та комічні), оперети й іноді навіть балети (пантоміми). Такі умови сприяли формуванню особливого типу актора – такого, який володів принаймні двома мовами, технікою драматичної гри, а також навичками співу і танцю¹. Як відомо, цей тип актора пануватиме на сцені українського театру і надалі. Не менш багатограними були й керівники театральних колективів тієї доби, які часто, крім безпосередньо господарсько-адміністративної, виконували функції театрального режисера, сценограф-постановника, іноді – художника-декоратора й постачальника (перекладача або драматурга) репертуару для колективу.

Крім жанрового розмаїття виконуваних творів, своєрідним секретом виживання тогочасних мандрівних театральних колективів було постійне оновлення репертуару. Ледь не на кожній тогочасній афіші можна знайти анонс п'єси як нової, принаймні для тамтешньої сцени (наприклад: «новые и никогда на здѣшнемъ театрѣ њыгранные Двѣ Увесѣлительные Комедіи»²). Але дуже часто таке «оновлення» виявлялось удаваним – під видозміненими назвами глядачам пропонували сценічні версії уже відомих їм творів, дещо відмінні від першоджерела варіанти сталого і досить скромного за обсягом репертуару. Наприклад, до дозволеного цензурою репертуару Житомирського театру (1838 та 1844 рр.) включено 575 п'єс різних жанрів. Проте один і той самий твір міг повторюватися у переліку постановок кілька разів: «Зоська» М. Каменського зазначена і як опера і як комедія (№ 44 і № 453 відповідно); «Гайдамаки на Україні» – опера, «Гелена» – мелодрама (№ 117 і 228); «Віслічанки», «Король Локетек» і «Сон Гінкона» – опери (№№ 15, 75 і 94); комедія «Чиншова шляхта, або Чвари через вітер» перетворилася на два окремі твори (№№ 570 і 575) і т. д.³

Вочевидь, це зумовлено особливостями виконавської практики того часу. Пересувні антрепризи не завжди мали належний музичний супровід – здебільшого вони вдавалися до послуг міських капел і полкових оркестрів. Так, Київська міська капела супроводжувала вистави труп А. Ленкавського та А. Жмійовського, про що свідчать угоди антрепренерів із київським магістратом 1820 і 1823 років відповідно⁴, а та-

---

¹ «Універсальний артист театру» (драматичний актор, співак, танцюрист, а іноді також драматург або перекладач в одній особі) був невід'ємною складовою формування національного театру доби національного піднесення країн Центральної Європи.

² Афиши спектаклей, поставленных театральными труппами в Подольской губернии за 1835 г. 5 июня – 5 декабря 1835 г. – ЦДІА України м. Київ. – Ф. 442. – Оп. 1. – Од. зб. 1895. – Арк. 1–62.

³ [Регистр пьесам, имеющимся к представлению на здешнем театре. Учинен января 29 дня 1838 г.] // Переписка с министром внутренних дел, Киевским, Подольским и Волыньским гражданскими губернаторами и др. о выдаче разрешений на постановку спектаклей содержанием театральными трупп, списки польских пьес, разрешенных цензурой к постановке. 26 октября 1845 – 4 января 1849. – ЦДІА України м. Київ. – Ф. 442. – Оп. 1. – Од. зб. 6208. – Арк. 45–56. Див. також: Król-Kaczorowska B. Teatr dawnej Polski. Budynki. Dekoracje. Kostiumy. – Warszawa: PIW, 1971. – S. 36; Komorowski J. Polskie życie teatralne na Podolu i Wołyniu do 1863 roku. – Wrocław [etc.]: Ossolineum-PAN, 1985. – S. 6.

⁴ Клименко Ф. Київська Міська Капела в першій чверті XIX ст. – К., 1926. – Відбиток із журналу «Музика» за 1925 р. – № 2–10 (С. 73–80, 173–181, 269–273, 316–320). – С. 12, 20.

кож – наявність у нотній бібліотеці капели партитур фрагментів найпопулярніших опер репертуару перших десятиліть XIX ст. (у тому числі, поряд із російськими «Русалкою» та «Філатчиним весіллям» – «Палац Люципера» Кароля Курпінського)¹. Цей колектив використовували як театральний оркестр досить довго, аж до середини століття, за директорства Анатолія Каратєєва і Петра Рекановського². Крім того, антрепризи мали музикантів і у власному складі; нерідко актори, маючи музичні здібності та відповідну підготовку, виконували обов'язки капельмейстерів, аранжувальників, а іноді й композиторів. Так, відомо, що Александер Ленкавський додатково наймав для свого оркестру музикантів, у тому числі й кріпосних із приватних маєткових колективів³. Спеціальний музичний колектив із 24 осіб для супроводу театральних вистав діяв при трупі Людвіка Млотковського. За потреби його склад збільшували музикантами з місцевих оркестрів у містах, де перебувала антреприза⁴. Траплялося, що заможний поміщик, зацікавлений у діяльності театального колективу у своїй місцевості, надавав для музичного супроводу власний приватний оркестр⁵. Проте через неможливість мати належне музичне оформлення артисти часто змушені були виконувати музично-драматичні твори як суто драматичні.

Щодо стану тогочасного декораційного мистецтва український дослідник П. Цибенко зазначає: «Оформлення вистав у першій половині XIX ст. було на низькому рівні. Навіть про декорації однієї з найкращих на той час труп П. Рекановського, яка виступала в Києві, тогочасна критика писала, що вони “нікуди не годяться”. Бідні декорації були і в трупі А. Ленкавського, яка гастролювала в повітових містах Київщини, Херсонщини і Чернігівщини. Про них у пресі того часу писали: “Декорації такі самі, як і передня завіса – невиразного кольору. Місто чи село, ліс чи сад, палац чи хата – не можна розібрати”»⁶.

Форми й умови побутування сценічного мистецтва на Правобережній Україні досліджуваного періоду справді не сприяли високому розвитку мистецтва візуального оздоблення вистави. Пересувні колективи найчастіше змушені були користуватися обмеженим базовим комплектом зображень міста, села, лісу тощо. Художниками зазвичай були самі члени колективу. Як реквізит і бутафорія використовувалися речі, які

¹ Там само, с. 7–9.

² Книга дирекции Киевского постоянного театра для записи денежных сумм, поступающих из выручки за спектакли в пользу музыкантов. 1838 г. – ЦДІА України м. Київ. – Ф. 442. – Оп. 1., Т. 3. – Од. зб. 2646. – Арк. 1–65.; Дело по отношению Министра Внутренних дел с изъяснением Высочайшего повеления об отпуске ежегодно по 3 тыс. рублей из городских доходов г. Киева на содержание частного русского театра в Киеве. 7 июля 1842 г. – ЦДІА України м. Київ. – Ф. 442. – Оп. 75. – Од. зб. 209. – Арк. 83.

³ Дело о неуплате содержанием театральной труппы дворянином Ленкавским жалования крепостному крестьянину помещика Вуковича музыканту Павленко. 26 января 1828 г. – ЦДІА України м. Київ. – Ф. 533. – Оп. 2. – Од. зб. 244. – Арк. 1–5.

⁴ Контракт, заключённый Дирекцией киевского постоянного театра, с бывшим содержанием театра в г. Харькове дворянином Людвиком Юрьевым Млотковским. 15 сентября 1837. – Центральный державный архив-музей литературы и искусства (далі – ЦДАМЛІМ) України м. Київ. – Ф. 647. – Оп. 1. – Од. зб. 50. – Арк. 36, 59.

⁵ Афиши спектаклей, поставленных театральными труппами в Подольской губернии за 1835 г. 5 июня – 5 декабря 1835 г. – ЦДІА України м. Київ. – Ф. 442. – Оп. 1. – Од. зб. 1895. – Арк. 42.

⁶ Історія українського мистецтва : в 6 т. – К.: АН УРСР, 1969. – Т. 4. Кн. 1 : Мистецтво кінця XVIII – першої половини XIX ст. – С. 193.

можна було знайти і позичити на місці¹. Якщо ж антрепризі часом вдавалося отримати якісні костюми та декорації, з плином часу вони досить швидко втрачали вигляд унаслідок постійного використання та несприятливих умов зберігання і перевезення².

Децю кращою була ситуація у містах із постійними театрами, зокрема в Києві. Після заснування театральної Дирекції тут розпочалася поступова комплектація бібліотеки, фонду декорацій і реквізиту, театального гардеробу. За потреби додатково виготовлялися нові, необхідні для конкретного твору костюми і бутафорія, закуповувався реквізит. Про значну увагу режисера до відтворення атмосфери презентованої п'єси і розуміння необхідності цього з боку Дирекції свідчить факт придбання для вистави російської комічної опери «Філатчине весілля» бубликів і горіхів³. Близько 1835 року вже були сформовані комплекти декорацій, костюмів, реквізиту і пристосувань для сценічних ефектів окремих вистав. Наприклад у чарівній опері «Русалка» використовувалися «Трон с 4 столбами, Колесница, Кровать, Замок, Беседка, 3 Фонтана, Стол с ослиной головою, Купидон, Жертвенник, Стол с двумя половинками, Стол вовсе старый, Стул, 4 будки, Громовая машина и к оной железный лист»⁴.

Деякі труднощі дослідження історії музично-театрального мистецтва першої половини ХІХ ст. зумовлені іноді саме специфікою джерел інформації. Так, особливістю афіш українського Правобережжя (зокрема київських та житомирських) початку ХІХ ст. була їхня двомовність. На одному аркуші містилися два тексти – російський (зазвичай вгорі) і польський. Російський текст на афіші часто був невдалим перекладом із польської. Численні мовні недоречності (зумовлені тим, що театральні діячі, багато з яких були поляками, не завжди вільно володіли російською) давали привід для глузувань тогочасної преси і перших істориків театру. Подекуди саме курйозність таких афіш сприяла тому, що вони збереглися, наприклад, як дві чернігівські кінця 1820-х років⁵. Але помилки в тексті однієї з них – відтворення російською орфографією особливостей української вимови (наприклад – «сыла») – свідчать про наявність українців у складі мандрівних труп. Це підтверджують і численні українізми у сценічному російському мовленні акторів, на що неодноразово звертали увагу театральні рецензенти⁶.

Загалом, театральні афіші тих часів гідні окремого дослідження. Крім назви твору, який репрезентується, імен його авторів (далеко не завжди), переліку дійових осіб і виконавців, у них часто було стисло викладено стислий зміст вистави, наголошувалися певні нові деталі вже знайомого публіці твору (оновлені костюми, декорації, піротехнічне й музичне оздоблення), його найяскравіші сценічні моменти тощо. Досить звичними для афіш були більш або менш завуальовані прохання про матері-

---

¹ Król-Kaczorowska B. Teatr dawnej Polski. Budynki. Dekoracje. Kostiumy. – Warszawa : PIW, 1971. – S. 149–156.

² Захарченко А. Киевский театр (Во время контрактов) // Репертуар и Пантеон. – 1846. – Т. 13, № 2. – С. 97.

³ Ведомости и рапорты служащих театральной Дирекции о расходах на оформление спектаклей. 23 марта – 28 июля 1834 г. – ЦДАМЛМ України м. Київ. – Ф. 647. – Оп. 1. – Од. зб. 4. – Арк. 49.

⁴ Книга описи Декорациям, Костюмам, Механизмам и Бутафорским вещам. 1835 г. – ЦДАМЛМ України м. Київ. – Ф. 647. – Оп. 1. – Од. зб. 47. – Арк. 1–45.

⁵ Смесь // Северная Пчела. – 1828. – № 85.; Житецкий Г. (И. Ж.) Две афиши черниговского театра 20-х годов // Киевская старина. – 1889. – Т. 25. – С. 631–632.

⁶ М. К-ski. Киевские контракты. Второе письмо к Издателям // Северная Пчела. – 1825. – № 33–34.

альну підтримку драматичного мистецтва. Значна кількість подібних прикладів свідчить про скрутне матеріальне становище тогочасних діячів театру.

Характерною рисою афіш та відгуків у пресі досліджуваного періоду є відсутність імен виконавців. Здебільшого зазначали лише прізвище, іноді з формою адресації («Panna Milewska», «Г-жа Шитлер»). Винятки подекуди були для актора-бенефіціанта: у верхньому рядку афіші анонсувалися його ім'я та прізвище і назва вистави. Наприклад: «Бенефіс Эмилии Вишневской», вистава «Na dochod Seweryna Malinowskiego». Іншим винятком був керівник колективу – в атрибуції трупи також іноді наводилося повне ім'я антрепренера («Актёры польские под дирекцією Йосифа Мошинского», «Towarzystwo dramatyczne pod dyrekcją Jana Milewskiego»). Тож непоодинокими були випадки плутанини з акторами, пов'язані з одночасною діяльністю кількох осіб з одним і тим самим прізвищем (родичів або однофамільців).

Ситуацію ускладнює також досить активне використання театральними діячами сценічних псевдонімів, причому змінюватися могло як прізвище, так і ім'я¹. Наприклад, однією особою були Альберт, Адальберт і Войцех Зелінські. Серед інших чинників, що ускладнюють ідентифікацію тогочасних театральних діячів, можна назвати вже згадану двомовність афіш, наявність у них орфографічних помилок, неусталеність написання імен та прізвищ. Зокрема, трапляються два варіанти польського написання прізвища Антоні Жміювського – Żmijowski та Żmijewski, а також його русифікована версія – Змієвський (Змиевский); чотири – Александера Ленкавського (Łękawski, Łenkowski, Łękowski, Lenkowski).

Імовірно, розбіжності у датуванні діяльності та визначенні керівництва колективів були спричинені тим, що у їхньому складі часто працювали одні і ті самі особи, і номінальне керівництво перебирав на себе то один, то інший актор. З іншого боку, часті зміни у керівництві (принаймні офіційному) театральних колективів найчастіше спричиняли скрутне матеріальне становище, у якому перебувала значна частина тогочасних антреприз. Досить звичним варіантом порятунку для збанкрутілого антрепренера (і його товаришів) був таємний і поспішний від'їзд із міста. При цьому нерідко частина акторів лишалася і згодом приєднувалася до наступних гастролерів, або, як уже зазначалося, обирала іншого керівника. Про таку ситуацію йдеться і в перших театрознавчих роботах, і в архівних документах, і в більшості мемуарів, які дійшли до нашого часу.

Не можна не зважати і на той факт, що чимало невеликих акторських товариств відвідували міста, не маючи на меті перебувати там довго. Найбільше це стосувалося мандрівних труп у ярмаркових містах. Але часом траплялося, що, приїхавши до міста ненадовго (на час проведення ярмарків, дворянських виборів або з'їздів шляхетських установ), антреприза лишалася на тривалий час. Саме з такими випадками, вочевидь, і пов'язані згадки про численних директорів київського театру, які у перші десятиліття XIX ст. змінювали один одного ледь не кілька разів на рік². Іншим чинником може бути ситуація, коли у місті діяли кілька акторських товариств на різ-

¹ Про методи і проблеми дослідження біографій театральних діячів межі XVIII – XIX ст. писав у своїй статті Збігнев Вільський (Wilski Z. Z doświadczeń pracy nad «Słownikiem biograficznym teatru polskiego» // Dokumentacja w badaniach literackich i teatralnych. Wybrane problemy. – Wrocław [etc.]: Ossolineum–PAN, 1970. – S. 241–255.

² Практику оновлення виконавського колективу в місті саме в контрактовий час задокументовано й у спогадах про культурне життя перших десятиліть XIX ст. (Воспоминания киевского театрала // Киевлянин. – 1867. – № 14. – С. 55).

них сценічних площадках, а часом і на одній – міського театру¹. Згодом, у процесі розвитку міської інфраструктури, така практика стала постійною.

Усталене у вітчизняній історії театру визначення театральних колективів першої половини ХІХ ст. як мішаних російсько-українських, польсько-російських, польсько-російсько-українських пов'язане з використанням ними у сценічній практиці кількох мов². У цьому відбивалася як національно-культурна ситуація тогочасної України, так і, у більшості випадків, національний склад виконавців. Не вдаючись у межах цієї статті до складного питання щодо національної належності театральних діячів (відомо, наприклад, що І. Х. Дрейсіг народився в Саксонії і мав німецьке коріння, а Я. Н. Камінський був українського походження³), зазначимо, що тривала плідна діяльність на теренах України, яка сприяла формуванню й популяризації українського національного репертуару, здебільшого правомірно вважається критерієм для визначення митців як українських⁴. Соціальний склад тогочасних театральних діячів Правобережної України також був доволі розмаїтим. Серед акторів і антрепренерів траплялися дворяни (А. та К. Шитлери, Л. Млотковський, В. та П. Зелінські, І. Вольський, Л. Слободзінський, Ю. Володкович), міщани (В.С. Піллік, І. Уніцький, А. Фелінський), представники дрібної шляхти, позбавлені дворянських привілеїв та уведені до стану однодворців (В. Сокульський), колишні кріпаки (актор Василь Шацький і танцівниця Анастасія Артем'єва), козаки (зокрема, Федір Бабанін з Полтавщини)⁵.

Крім зазначених польських, мішаних польсько-російських та польсько-російсько-українських антреприз на теренах Правобережної України у першій половині ХІХ ст. діяли також колективи й виконавці іншої національно-мовної належності: французькі трупи водевільного (1835) і драматичного (1841) спрямувань, італій-

---

¹ Зокрема, 1825 року в театрі грали польські актори (очолювані, вочевидь, А. Ленкавським), а в залі контрактного будинку – інший колектив, за участю колишніх акторів імператорських театрів Санкт-Петербурга Ванденберг та Вальдоського (М. К-ski. Киевские контракты. Письмо к Издателям // Северная Пчела. – 1825. – № 25). У 1846 році сцену театру ділили між собою місцева постійна трупа на чолі з Ф. Соколовим і оперна антреприза В. фон Шмідкоффа (Захарченко А. Киевский театр (Во время контрактов) // Репертуар и Пантеон. – 1846. – Т. 13, № 2. – С. 94–99).

² Український драматичний театр: нариси історії в 2-х т. / АН УРСР ІМФЕ – К.: Наукова думка, 1967. – Т. 1: Дожовтневий період. – С. 64.

³ Лобас П. О. Дрейсіг Іван Християнович // Українська Літературна Енциклопедія: в 5 т. – К.: Голов. ред. УРЕ ім. М. П. Бажана, 1990. – Т. 2: Д – К. – С. 110.; Брик І. Драма з Коліївщини на основі драми Кернера // Записки наукового Товариства ім. Шевченка. – Львів, 1920. – Т. 130. – С. 121–131.

⁴ Український драматичний театр: нариси історії в 2-х т. / АН УРСР ІМФЕ. – К.: Наукова думка, 1967. – Т. 1: Дожовтневий період. – С. 63; Лобас П. О. Дрейсіг Іван Християнович // Українська Літературна Енциклопедія: в 5 т. – К.: Голов. ред. УРЕ ім. М. П. Бажана, 1990. – Т. 2: Д – К. – С. 110; Лобас П. О. Зелінський Карл Михайлович // Українська Літературна Енциклопедія: в 5 т. – К.: Голов. ред. УРЕ ім. М. П. Бажана, 1990. – Т. 2: Д – К. – С. 261; Лобас П. О. Змійовський Антон Петрович // Українська Літературна Енциклопедія: в 5 т. – К.: Голов. ред. УРЕ ім. М. П. Бажана, 1990. – Т. 2: Д – К. – С. 273.

⁵ Переписка с министром внутренних дел, Киевским, Подольским и Волынским гражданскими губернаторами и др. о выдаче разрешений на постановку спектаклей содержанием театральным трупп, списки польских пьес, разрешенных цензурой к постановке. 26 октября 1845 – 4 января 1849. – ЦДДА України м. Київ. – Ф. 442. – Оп. 1. – Од. зб. 6208. – Арк. 1–132; Прошения актеров Киевского постоянного театра в Дирекцию о приписке их к мещанскому сословию в связи с 8 народной переписью; выписки из протоколов заседаний Дирекции, переписка Дирекции с Казенной палатой, Магистратом, Полтавской главной конторой для малороссийских казаков о приписке актеров. 12 апреля 1834 – 27 августа 1834. – ЦДАМЛМ України м. Київ. – Ф. 647. – Оп. 1. – Од. зб. 21. – Арк. 1–15.

ські оперні антрепризи; хореографічний ансамбль з Іспанії¹. Визначною мистецькою подією стали гастролі трагіка Айри Олдріджа, який виконував ролі у п'єсах В. Шекспіра мовою оригіналу². Тож характер діяльності тогочасного театру досить різноманітний за її національними та мовними виявами.

Звичайно, у межах однієї статті важко всебічно розкрити театральне життя досліджуваного регіону України протягом першої половини ХІХ ст. Незважаючи на те, що багато питань розвитку музичної культури України ХІХ століття уже вивчені, окремі з них ще потребують детального дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Афиши спектаклей, поставленных театральными труппами в Подольской губернии за 1835 г. 5 июня – 5 декабря 1835 г. – ЦДІА України м. Київ. – Ф. 442. – Оп. 1. – Од. зб. 1895. – Арк. 1–62.
2. Брик І. Драма з Коліївщини на основі драми Кернера // Записки наукового Товариства ім. Шевченка. – Львів, 1920. – Т. 130. – С. 121–131.
3. Ведомости и рапорты служащих театральной Дирекции о расходах на оформление спектаклей. 23 марта – 28 июля 1834 г. – ЦДАМЛМ України м. Київ. – Ф. 647. – Оп. 1. – Од. зб. 4. – Арк. 1–66.
4. Воспоминания киевского театра // Киевлянин. – 1867. – № 14. – С. 55.
5. Дело о киевском театральном доме и учреждении театральной дирекции. 10 мая 1835 – 30 августа 1843. – ЦДІА України м. Київ. – Ф. 442. – Оп. 63. – Од. зб. 251. – Ч. II. – Арк. 1–239.
6. Дело о неуплате содержанием театральной труппы дворянином Ленкавским жалования крепостному крестьянину помещика Вуковича музыканту Павленко. 26 января 1828 г. – ЦДІА України м. Київ. – Ф. 533. – Оп. 2. – Од. зб. 244. – Арк. 1–5.
7. Дело по отношению Министра Внутренних дел с изъяснением Высочайшего повеления об отпуске ежегодно по 3 тыс. рублей из городских доходов г. Киева на содержание частного русского театра в Киеве. 7 июля 1842 г. – ЦДІА України м. Київ. – Ф. 442. – Оп. 75. – Од. зб. 209. – Арк. 1–209.
8. Дерибас А. М. Старая Одесса. Забытые страницы : исторические очерки и воспоминания. – К. : Мистецтво, 2004. – 416 с.
9. Житецький Г. (И. Ж.) Две афиши черниговского театра 20-х годов // Киевская старина. – 1889. – Т. 25. – С. 631–632.
10. Захарченко А. Киевский театр (Во время контрактов) // Репертуар и Пантеон. – 1846. – Т. 13. – № 2. – С. 94–99.
11. Історія українського мистецтва: В 6 т. – К.: АН УРСР, 1969. – Т. 4. – Кн. 1 : Мистецтво кінця ХVІІІ – першої половини ХІХ ст. – 363 с.
12. Клименко Ф. Київська Міська Капела в першій чверті ХІХ ст. : відбиток з журналу «Музика» за 1925 р. – № 2–10 (С. 73–80, 173–181, 269–273, 316–320). – К., 1926. – 34 с.
13. Книга дирекции Киевского постоянного театра для записи денежных сумм, поступающих из выручки за спектакли в пользу музыкантов. 1838 г. – ЦДІА України м. Київ. – Ф. 442. – Оп. 1. Т. 3. – Од. зб. 2646. – Арк. 1–65.
14. Книга описи Декорациям, Костюмам, Механизмам и Бутафорским вещам. 1835 г. – ЦДАМЛМ України м. Київ. – Ф. 647. – Оп. 1. – Од. зб. 47. – Арк. 1–45.
15. Контракт, заключённый Дирекцией киевского постоянного театра, с бывшим держателем театра в г. Харькове дворянином Людвиком Юрьевым Млотковским. 15 сентября 1837. – ЦДАМЛМ України м. Київ. – Ф. 647. – Оп. 1. – Од. зб. 50. – Арк. 36, 59.

¹ Николаев Н. И. Драматический театр в Киеве. Исторический очерк (1803 – 1893 гг.). – К. : Изд. Я. Б-го и Н. И-ва, 1898. – 212 с.

² Дерибас А. М. Старая Одесса. Забытые страницы: Исторические очерки и воспоминания. – К. : Мистецтво, 2004. – 416 с.: ил.

16. Лобас П. О. Дрейсіг Іван Християнович // Українська Літературна Енциклопедія : в 5 т. – К. : Голов. ред. УРЕ ім. М. П. Бажана, 1990. – Т. 2 : Д – К. – С. 110.
17. Лобас П. О. Зелінський Карл Михайлович // Українська Літературна Енциклопедія : у 5 т. – К. : Голов. ред. УРЕ ім. М. П. Бажана, 1990. – Т. 2 : Д – К. – С. 261.
18. Лобас П. О. Змійовський Антон Петрович // Українська Літературна Енциклопедія : у 5 т. – К. : Голов. ред. УРЕ ім. М. П. Бажана, 1990. – Т. 2 : Д – К. – С. 273.
19. М. К-ski. Киевские контракты. Второе письмо к Издателям // Северная Пчела. – 1825. – № 33–34.
20. Николаев Н. И. Драматический театр в Киеве. Исторический очерк (1803 – 1893 гг.). – К. : Изд. Я. Б-го и Н. И-ва, 1898. – 212 с.
21. Переписка с министром внутренних дел, Киевским, Подольским и Волынским гражданскими губернаторами и др. о выдаче разрешений на постановку спектаклей содержателям театральных трупп, списки польских пьес, разрешенных цензурой к постановке. 26 октября 1845 – 4 января 1849. – ЦДІА України м. Київ. – Ф. 442. – Оп. 1. – Од. зб. 6208. – Арк. 1–132.
22. Прошения актеров Киевского постоянного театра в Дирекцию о приписке их к мещанскому сословию в связи с 8 народной переписью; выписки из протоколов заседаний Дирекции, переписка Дирекции с Казенной палатой, Магистратом, Полтавской главной конторой для малороссийских казаков о приписке актеров. 12 апреля 1834 – 27 августа 1834. – ЦДАМЛІМ України м. Київ. – Ф. 647. – Оп. 1. – Од. зб. 21. – Арк. 1–15.
23. Смесь // Северная Пчела. – 1828. – № 85.
24. Український драматичний театр: нариси історії в 2-х т. / АН УРСР ІМФЕ. – К. : Наукова думка, 1967. – Т. 1 : Дожовтневий період. – 519 с.
25. Komorowski J. Polskie życie teatralne na Podolu i Wołyniu do 1863 roku. – Wrocław [etc.]: Ossolineum-PAN, 1985. – 236 s.
26. Król-Kaczorowska B. Teatr dawnej Polski. Budynki. Dekoracje. Kostiumy. – Warszawa: PIW, 1971. – 272 s.
27. Wilski Z. Z doświadczeń pracy nad «Słownikiem biograficznym teatru polskiego» // Dokumentacja w badaniach literackich i teatralnych. Wybrane problemy. – Wrocław [etc.]: Ossolineum-PAN, 1970. – S. 241–255.

Волосатих О. Ю. З історії музично-драматичного театру Правобережної України першої половини XIX століття. У статті висвітлено характер побутування музично-драматичного театру на теренах Правобережної України у першій половині XIX ст. На основі аналізу архівних джерел та матеріалів преси відтворено панораму театрального життя регіону цієї доби.

Ключові слова: музично-драматичний театр, Правобережна Україна, антреприза.

Волосатых О. Ю. Из истории музыкально-драматического театра Правобережной Украины первой половины XIX века. В статье рассматривается специфика бытования музыкально-драматического театра на территории Правобережной Украины в первой половине XIX века. На основе анализа архивных источников и материалов прессы воссоздается панорама театральной жизни региона того времени.

Ключевые слова: музыкально-драматический театр, Правобережная Украина, антреприза.

Volosatykh O. Y. From the History of Music and Dramatic Theatre of Right-Bank Ukraine in the First Half of the 19th Century. The article reviews history of music and dramatic theatre on the territory of Right-bank Ukraine during the first half of the 19th century. On the basis of the analysis of archive sources and the press the panorama of the region's theatrical life in the epoch studied has been reconstructed.

Key words: music and dramatic theatre, Right-bank Ukraine, enterprise.